

О. КАЧАН (Львів)

ГЕОПОЛІТИЧНІ ТА БЕЗПЕКОВІ НАСЛІДКИ МІЖНАРОДНИХ МІГРАЦІЙ

Міжнародні міграції населення – надзвичайно важливий та багатоаспектний за своїми наслідками процес. Дані наслідки, зокрема, стосуються геополітичних трансформацій у світі, міжнародної безпеки загалом, національної безпеки окремих держав. На сучасному етапі міжнародні міграційні процеси набули принципово нових рис та досягли значних масштабів.

Дослідженню різних аспектів геополітичних та безпекових наслідків міграцій присвятили увагу низка вітчизняних та зарубіжних науковців: Я. Стівачтіс, І. Ердоган, К. Францбау, Д. Хаглюнд, І. Темірова, Л. Балацько та ін. Метою даної статті є системний розгляд міжнародних міграцій як фактору впливу на національну безпеку держав та на реалії міжнародної політики. Завданнями статті є дослідження впливу міграційних процесів на визначення акцентів зовнішньої політики держав, дослідження ролі діаспор у міжнародній політиці, аналіз впливу міграцій на національну безпеку держав, дослідження зв'язку міграцій та терористичної загрози. З огляду на масштаби міжнародних міграцій та значну залученість до них України, проблема є надзвичайно актуальною.

За даними ООН, на 2010 рік у світі нараховується 214 млн. мігрантів, які складають 3,1 % населення планети. Найбільша їхня кількість проживає у країнах Європи – 70 млн., що становить ~ 10% населення континенту [11]. Найбільшим абсолютне число мігрантів є у ФРН – 11 млн. та Франції – 7 млн., щороку лише до країн ЄС прибуває від 1,6 млн. до 2 млн. переселенців [2, с. 44]. В Азії нараховується 61 млн. – менше 2% загального числа мешканців, при чому найбільша частка зосереджена в країнах Перської затоки. В Північній Америці проживає 50 млн. мігрантів: 43 млн. у США і 7,2 у Канаді. В Австралії найбільша частка мігрантів: 22% її резидентів народилися за кордоном [11].

Досліджуючи міжнародні міграції, американський науковець Я. Стівачтіс окреслює такі визначальні зміни в глобальних міграційних тенденціях, що намітились починаючи з 60-их років ХХ ст.: (1) експоненційно зріс масштаб міграцій; (2) суттєво зросла різноманітність міжнародних переміщень населення; (3) суттєво зросла кількість міжнародних інституцій, що визначають рівень і характер міжнародних міграцій; (4) зростає залученість урядів у регулюванні міграційних процесів [21, с. 95].

Міжнародні міграції населення здійснюють вплив на різні сфери життя держав: економічну, соціальну, гуманітарну тощо, вагомим чином визначають і акценти їхньої зовнішньої політики. В реаліях сьогодення цей вплив є особливо помітним, а, з огляду на утримання обсягів міграцій, буде ще вагомішим у майбутньому.

Згідно з думкою відомих науковців Н. Глейзера та Д. Мойніхена, іміграційний процес є найважливішою окремо взятою детермінантою американської зовнішньої політики. Як стверджують вчені, разом зі зміною етнічного складу американського електорату в результаті міграцій, відбуваються корекції і в американській зовнішній політиці [9, с. 23].

Про зміну векторів зовнішньої політики держав під впливом притоку мігрантів веде мову Дж. Ск'юбба: у випадку США зростання латиноамериканської діаспори може зумовити значне посилення зовнішньополітичної активності країни у південному напрямку й відповідне зменшення уваги до європейських справ [19, с. 126]. Причиною цьому є високий рівень міграції з Мексики (40% загального потоку) та інших країн регіону: до 2050 року приблизно третина громадян США може мати латиноамериканське походження, що в два рази більше за сьогоденішню частку [10, с. 422].

Актуальною проблемою для канадських науковців є проблема зміни зовнішньої політики Канади у зв'язку з новітніми міграційними тенденціями. Як свідчить статистика, в останні роки половину всіх мігрантів до Канади становлять вихідці з Азії,

переважно Китаю та Індії. Одним із наслідків, як наголошує політолог Д. Хаглюнд, може стати збільшення відмінностей між Канадою та США з огляду на різні джерела мігрантів [12].

Суттєвий притік мігрантів із регіонів Північної Африки, Південної та Південно-Західної Азії до країн ЄС (зокрема – до Західної Європи), в свою чергу, здатний суттєво змістити акценти зовнішньої політики Союзу на користь даних регіонів за відповідного зменшення зовнішньо-політичної зацікавленості у країнах Східної Європи та Північної Америки. А той факт, що мігранти – переважно мусульмани за віросповіданням, може означати, що ЄС підсилить свою увагу загалом до цілого ісламського світу.

Важливими є, однак, не лише чисельні зміни в етнічному складі електорату. Не меншу роль відіграє згуртованість мігрантських спільнот та їхня політична активність, здатність шляхом лобювання, громадського тиску чи іншими шляхами добиватись бажаних зовнішньополітичних рішень. Так, попри наявність у США великої кількості мігрантів з латиноамериканських країн (що поділяють спільну мову, культуру), їхнє об'єднання у монолітне утворення є малоімовірним: а це могло би суттєво підвищити їхню впливовість [9, с. 28]. Натомість, для прикладу, набагато менш чисельна індійська спільнота США – надзвичайно динамічна і активна на політичній ніві, вважається однією з найвпливовіших діаспор [18]. Високою політичною активністю і солідарністю відзначаються ісламські громади Західної Європи: як наслідок, європейські країни, ухвалюючи певні зовнішньополітичні рішення, все більше зважають на їхню думку та можливу реакцію.

Разом зі зміною акцентів зовнішньої політики держав, міжнародні міграції здійснюють вагомий вплив і на міжнародну та національну безпеку. Дослідження безпекових наслідків міжнародних міграцій набуло нового значення із закінченням «Холодної війни», коли на зміну вузькому мілітарному визначенню безпеки у дослідженнях почали з'являться численні немілітарні акценти.

Згідно з Р. Лорманом, міграція впливає на міжнародну безпеку на трьох різних рівнях [14, с. 4]: (1) на національному рівні в країнах транзиту і країнах призначення: тут міграція може вбачатись як загроза економічному благополуччю, політичній стабільності, соціальному порядку, культурі, релігії та ідентичності; (2) на двосторонньому рівні, коли міграційні переміщення мають тенденцію до створення напруги між країнами походження і призначення і, таким чином, мають вплив на регіональну і міжнародну стабільність; (3) на рівні окремих мігрантів, що можуть виступати непередбачуваними акторами у міжнародних відносинах.

Міжнародні міграції вагомим чином впливають на різні складові національної безпеки держав, насамперед: на економічну безпеку, на соціальну, на політичну.

Наслідки міграційних процесів для економічної безпеки вагомими та резонансними. Оцінки впливу іміграції на економіку країн є неоднозначними і дуже часто різняться в залежності від того, які методологічні підходи використовуються при аналізі цього впливу.

Однією з найбільш акцентованих проблем, що можуть виникати внаслідок іміграції, є проблема обтяження фінансових систем приймаючих країн, коли мігранти вносять до скарбниць країн значно менше, ніж звідти забирають у вигляді соціальних виплат, освітніх, медичних та інших послуг. Так, за словами К. Колдвелла, велика надлишкова кількість мігрантів, присутніх зараз у ФРН, загрожує обвалити систему соціального забезпечення країни замість того, щоб її підтримати [13]. Згідно з Д. Хаддлом, мігранти у США отримують більше урядових пільг, ніж сплачують податків [9, с. 10].

Неефективна міграційна політика може призвести до зростання некваліфікованого безробіття. Так, за даними К. Колдвелла, гастарбайтери у німецьких містах складають 40% безробітних. Як акцентує публіцист, число мігрантів у ФРН з 3 млн. у 1971 р. зросло до 7,5 млн. у 2000-му, при цьому число працюючих так і залишилось на рівні 2 млн. [13].

Працюючи за меншу плату, мігранти нерідко відбирають робочі місця у корінних мешканців, викликаючи невдоволення останніх. Як наслідок спровокованого безробіття, може спостерігатись зменшення зарплатні у певних секторах економіки, що теж призводить до соціального невдоволення.

Ще одним наслідком притоку мігрантів може стати небажане зростання кількості населення та відповідне зростання потреб у житлі, воді, енергії, транспортних, освітніх, лікарських та інших послугах. Так, населення Британії з теперішніх 60 млн., як очікується, зросте до 77 млн. у 2060 році – на 70% саме завдячуючи мігрантам. Як наслідок збільшення населення, в Англії виникає 73,000 нових домашніх господарств щороку, перевантаження транспортом обходиться у 22 млрд. фунтів щорічно [4, с. 4-5].

Величезні ресурси витрачаються на контроль кордонів з метою запобігання нелегальній міграції, на утримання і депортацію нелегалів, обробку заяв про надання притулку тощо. Викликом для безпеки деяких країн може стати залежність від іноземних трудових мігрантів.

Наслідки впливу міжнародних міграцій на соціально-політичну безпеку країн – чи не найбільш важливі і водночас контраверсійні.

Однією з найзначніших проблем, що можуть виникати в результаті міграцій, є проблема соціо-культурної спорідненості суспільства – центральноважлива для національної безпеки, на думку науковця-міжнародника Б. Бузана [21, с. 98]. Стрімкий притік мігрантів, їхні принципіві культурно-освітні відмінності з корінним населенням зумовлюють сповільненість інтеграційних процесів. Створення етнічних общин, перетворення гомогенних країн на мульти-етнічні та мульти-культурні значною мірою призводить до соціальної дестабілізації, зростаючої атомізації та поляризації суспільств.

Актуальність проблеми ілюструють дискусії навколо латинської міграції до США. Як вважає С. Хантінгтон, внаслідок іміграції з Мексики поступово втрачається культурна єдність країни, що зумовлює руйнацію американської ідентичності, падіння національної згуртованості. [5, с. 31]. За найгіршим сценарієм науковця, США поділиться де факто на дві частини: англійську "Англо-Америку" та іспаномовну "Мексамерику" [5, с. 31-32].

На противагу Хантінгтону, американські науковці Дж. Сітрін, Е. Лерман та ін. на основі аналізу даних переписів населення та великої кількості соціопитувань дійшли висновку, що інтеграція мексиканців проходить задовільними темпами і загрози американській національній ідентичності немає [5, с. 47].

Не менші виклики в плані національних ідентичностей та національної єдності – враховуючи стрімкі расові та релігійні зміни – стоять перед європейськими країнами. Так, у Великобританії, за даними К. Кардвелла, білі стануть меншістю у містах Бірмінгемі – до 2026 р., а ще швидше – у Лестері. У 2008 р. першою мовою 14,4% дітей у початковій школі була не англійська [16]. Відбувається стрімке поширення ісламу і втрата позицій визначальної для європейської ідентичності релігії християнської.

Як наголошує Я. Стівачтіс, міграції можуть становити особливу небезпеку для і без цього роз'єднаних країн, адже здатні їх ще більше послабити [21, с. 100].

Проблеми іміграції – надзвичайно резонансні у суспільствах із високим рівнем прийому мігрантів. Так, в соціопитуваннях у Британії вони займають перше місце за важливістю для суспільства, випередивши проблеми охорони здоров'я і освіти. Як показали дослідження Євробарометра, восени 2005 року європейців міграційні процеси хвилювали більше (15%), ніж небезпека тероризму (14%) [8, с. 56]. Як наслідок незручностей від іміграції, має місце зростання расистських, ксенофобських, фашистських чи інших насильницьких рухів, антиімігрантських партій.

Можливим і вагомим наслідком міграцій населення може стати порушення етнічного балансу у державах або у певних їхніх частинах, що створить підстави для виникнення сепаратизму чи претензій про перегляд кордонів. Так, під час протистояння у Косово, македонський уряд побоювався, що зростаюче число біженців з регіону дестабілізує хиткий демографічний баланс у країні на користь албанців [7].

Гостродискусійною є тема притоку китайських мігрантів на російський Далекий Схід, кількість яких до середини 21 ст., згідно з демографом Ж. Зайончковською, досягне 10-20 млн. [1]. Як заявив Д. Медведєв у 2008 році, якщо Росія не активізує своєї роботи в регіоні, вона ризикує втратити території. За словами В. Путіна, якщо влада зазнає провалу у розвитку Далекого Сходу, навіть корінне російське населення буде головно спілкуватись японською, корейською і китайською вже за декілька десятиліть [20].

Чимало можливих шляхів виникнення зовнішньо- і внутрішньополітичних викликів безпеці приймаючої чи відсилаючої країн постає, коли міжнародні мігранти (чи утворені ними діаспори) використовуються як знаряддя зовнішньої політики однієї із сторін або ж беруть самостійну участь у міжнародній політиці.

— (1) Мігранти (діаспори) як знаряддя зовнішньої політики приймаючої сторони.

Приймаюча країна може використовувати мігрантів у своєму протиборстві з країною їхнього походження. Так, імігранти з суперницького табору можуть стати ефективним розвідувальним джерелом, слугувати резервом для поповнення опозиції проти ворожого режиму. Мігранти можуть бути використані в ідеологічній боротьбі: викриваючи інформацію про дискримінації та репресії у рідній країні, таким чином вони можуть долучатись до її дискредитації. Посередництвом діаспор можуть фінансуватись опозиційні рухи у країнах їх походження.

Так, зовнішня політика США часто використовувала іміграцію як знаряддя для зміцнення американської національної безпеки. Яскравим прикладом стало заохочення перебіжників з комуністичного блоку на Захід протягом Холодної війни в рамках боротьби проти поширення комунізму [9, с. 11].

У випадку, якщо економіка певної країни перебуває у значній залежності від грошових переказів мігрантів-заробітчан, приймаюча країна отримує дієвий інструмент впливу на відсилаючу сторону у вигляді регулювання кількості мігрантів, яких вона бажає прийняти [7]. Для прикладу, на сьогодні 43% ВВП Гаяни формується грошовими переказами від заробітчан у США: припинення цих впливань обернулось би для Гаяни катастрофою.

Мігранти можуть бути використані приймаючою країною у якості заручників, в результаті чого виникають ризики для відсилаючої сторони. Так, під час війни в Затоці Ірак використовував громадян західних країн як живий щит проти збройних атак [9, с. 11].

— (2) Самостійна участь діаспор у зовнішній політиці.

Нерідко впливові групи діаспори можуть проводити ворожу політику щодо уряду країни походження, налаштовуючи проти неї країну перебування та міжнародну громадськість [21, с. 102]. Таке може статись, наприклад, коли діаспора дотримується інших позицій щодо цілей розвитку країни її походження, прагне змінити її внутрішню чи зовнішню політику, використовуючи свій вплив на політичну систему приймаючої країни [7]. Як наслідок, стосунки між країнами можуть суттєво погіршитись, послабитись взаємовигідна співпраця.

Завдати негативного впливу відносинам між країнами може надання політичного притулку опозиційним діячам, що часто трактується як втручання у внутрішні справи. Такою, для прикладу, була реакція КНР на дебати конгресу США у 1990 році щодо того, чи дозволяти китайським студентам залишатись у США через можливі переслідування їх у Китаї [9, с. 3].

— (3) Мігранти (діаспори) як знаряддя зовнішньої політики країни походження.

Мігранти можуть бути використані державою походження для впливу на сферу внутрішньої і зовнішньої політики приймаючої країни без зважання на інтереси останньої [7]. Цілі, для яких країна походження може мобілізувати свої діаспори, є різними: забезпечення підтримки певних її зовнішньополітичних кроків, сприяння отриманню фінансової, військової чи іншого роду допомоги, пропагування певних цінностей тощо. Дані цілі можуть суперечити інтересам країни, у якій проживає діаспора.

Нерідко країни стимулюють та впорядковують еміграцію. Так, у 2000 році була прийнята нова зовнішньоекономічна стратегія Китаю, відома під гаслом "Іти назовню". Одним з механізмів її реалізації є максимальне використання міграції і діяльності китайських діаспор по всьому світу. Передбачається розвиток діаспор, їх орієнтація на вирішення певних завдань стратегії КНР, формування міжнародних зв'язків діаспор під егідою Пекіну [1]. Наявність високоорганізованих, згуртованих діаспор, підпорядкованих інтересам зовнішніх гравців – потенційна загроза для безпеки приймаючих країн.

Заохочуватись еміграція може і в цілях зміни етнічного балансу у цільовій країні чи окремому її регіоні, що у підсумку загрожує проблемою сепаратизму. Як імовірний варіант, країна може стимулювати еміграцію як засіб тиску на приймаючу сторону.

Проте мігрантів не слід автоматично сприймати як інструментів в руках відсилаючих країн: суттєва їхня частка могла покинути країну походження в результаті переслідувань.

Ефективною легальною формою впливу діаспор (чи сил із країни походження, що стоять за ними) на зовнішню та внутрішню політику країн перебування є т. зв. етнічний лобізм. Чи не найбільш помітну роль даний феномен набув у США, де все більше іноземні країни відстоюють свої інтереси не за посередництва дипломатичних представництв, а за допомогою лобіювальних структур (оглядач Foreign Affairs Дж. Ньюхауз назвав цей процес "приватизацією дипломатії"). Відомий PR-експерт Н. Ригель найнебезпечнішою формою лобізму вважає саме етнічний лобізм [3].

У США діє ціла низка потужних етнічних лоббі. Одним із найвпливовіших є ізраїльське, що успішно добивається надання Ізраїлю фінансової та зовнішньо-політичної підтримки. Низка аналітиків вважає, що допомога Ізраїлю, який знаходиться в стратегічно-важливому для США регіоні, лежить в американських інтересах [9, с. 26]. На думку інших, дана підтримка на інтересах США відбивається негативно. Так, згідно з опитуванням Інституту дослідження близькосхідної політики, приблизно 4/5 опитаних американських вчених оцінюють діяльність ізраїльського лоббі негативно по стосунку до інтересів США. Деяко численніша частина респондентів заявила, що тактика лоббі робить США мішенню ворожого ставлення на Близькому Сході, якого можна було уникнути [18].

Впливовими також вважаються: вірменське лоббі (важливий напрямок його діяльності – лобіювання американської фінансової допомоги Вірменії, об'єм якої в певних роках поступався лише ізраїльській [18]), індійське (для прикладу, 20% усіх компаній Силіконової долини належить американцям індійського походження), кубинське, грецьке.

Загрозу для безпеки країни перебування може становити втягування її у конфлікт між різними етнічними діаспорами. Можна виділити чимало прикладів конфліктів між країнами чи етносами, що мають наслідком протистояння і на рівні відповідних діаспор: Тайвань-Китай, Вірменія-Туреччина, Греція-Туреччина, Ізраїль-арабський світ.

Так, у США ірландська діаспора починаючи з перших декад XIX ст. виявляє підтримку націоналістичним сепаратистським рухам у Ольстері. Підтримка продовжувалась і з кінця 1960-х до кінця 1990-х в період політичного насилля в Ольстері [18]. Важливим аспектом діяльності індійського лоббі є переконування Конгресу не надавати військової допомоги Пакистану [9, с. 31], стратегічному союзникові США в азіатському регіоні.

Починаючи з 1980-го року вірменське лоббі активно добивається визнання Америкою геноциду вірмен 1915 року, що загрожує суттєво поспувати відносини між США та Туреччиною – важливим союзником і впливовою регіональною державою. Відомим є успіх грецького лоббі у накладенні збройного ембарго на Туреччину після вторгнення її армії на Кіпр у 1974 році [9, с. 24]. В тому числі в контексті протидії вірменським та грецьким лоббі у різних країнах йшлося про створення в Туреччині міністерства лоббінгу.

Важливою безпековою проблемою, до якої мають прямий стосунок міжнародні міграції, є проблема тероризму. Дане питання досліджується під низкою ракурсів:

— Проникнення терористів у державу в лавах мігрантів.

Як відомо, терористичні атаки на Всесвітній торговий центр здійснили мігранти і шукачі притулку. Перевірка мігрантів на предмет причетності до терористичних організацій постала важливим завданням для національної безпеки приймаючих держав. Чи не найбільш ретельною після прийняття низки антитерористичних законів дана перевірка стала у США.

Проте, скажімо, у Канаді велика кількість мігрантів, в тому числі з країн, що готують терористів, не перевіряються щодо загроз безпеці. Шляхом юридичних маніпуляцій – численних апеляцій і переглядів – біженці-терористи можуть роками перебувати у Канаді, вільно по ній пересуватись. Так, зокрема, діяв засуджений терорист М. Мохаммад [6, с. 7].

— Формування терористичних осередків у мігрантських общинах.

У полі зору фахівців з безпеки перебуває питання визрівання терористів у мігрантських общинах. Так, атаки смертників липня 2005 року у Лондоні здійснили мусульманські терористи, народжені в Англії [15, с. 15]. Саме мусульманське мігрантське оточення найчастіше стає тим середовищем, що сприяє формуванню тероризму. Причиною цього, зокрема, є:

- недостатня інтеграція мусульманських діаспор у приймаючих суспільствах. Часто прогресу інтеграції перешкоджає ксенофобія корінних мешканців, яка змушує мусульман сильніше ідентифікувати себе із регіоном походження і своєю релігією [21, с. 88];

- сприятливе релігійне підґрунтя (тероризм багатьма мусульманами вважається боротьбою за віру, а смертники – мучениками);

- фактор "молодіжного балджу": ісламські общини – наймолодші, а молодь найбільш схильна до радикалізації;

- вдавання до радикального ісламу як форми соціального протесту.

Наявність проблеми підтверджують соціологічні дослідження. Зокрема, як показало опитування Pew Research Center, 8% американських мусульман вважають, що атаки смертників часто чи інколи можуть бути виправдані. Схоже опитування у Канаді виявило частку у 12% [17, с. 21].

— Вплив терористичної загрози на міждержавні стосунки.

Терористи, мігрувавши у певну країну, можуть використовувати її як базу для планування, фінансування і запуску терористичних атак проти іншої країни, що може суттєво ускладнити відносини між ними. Зокрема, чимало ключових американських посадовців в контексті такої загрози розглядають Канаду.

За твердженнями експертів, в Канаді діють екстремістські групи сикхів, тамільські "Тигри свободи". Американські органи влади виражали стурбованість щодо загрози тероризму з канадської сторони ще перед атаками 9/11. Для прикладу, саме з канадської провінції Британська Колумбія проник на територію штату Вашингтон терорист А. Рессам, що планував підірвати летовище Лос-Анджелесу. Хоча канадські зв'язки з атаками 9/11 не були встановлені, режим перетину американо-канадського кордону був ускладнений, в деяких випадках для канадців навіть вимагається віза [17, с. 20]. Через заходи безпеки, що стримують рух через кордон, страждає канадська економіка, залежна від США: обсяг експорту до США і імпорту

з США еквівалентний 50% канадського ВВП [6, с. 6].

Викликає побоювання у фахівців з безпеки підвищена криміногенна обстановка у деяких мігрантських общинах та факт існування етнічних злочинних мереж, що завдяки міграціям поширюють свою діяльність на щоразу нові території [2]. Як попереджує К. Францау, мігрантські групи можуть також становити загрозу безпеці приймаючої країни через контрабанду зброї і людей, участь у наркоторгівлі [9, с. 5]. Контрабанда людей лише із Китаю до США оцінюється у декількасот тисяч людей щороку [9, с. 6].

Обмеження міграції спричинює професіоналізацію нелегальної міграції (перетворення її на злочинне ремесло), посилення активності людських контрабандистів [8, с. 60]. Притік нелегальних мігрантів піднімає проблему чорного ринку праці, що гостро стоїть у низці країн.

Отже, міжнародні міграції – важливий фактор впливу на національну безпеку держав, а також на реалії міжнародної політики. Їхня оцінка та врахування має важливе значення у сучасних безпекових дослідженнях. Зважаючи на суттєву залученість України до міжнародних міграційних процесів, вивчення даної проблематики для нашої держави є особливо актуальним.

1. Гельбрас В. Китайская миграция и китайские землячества в России / Виля Гельбрас. – 2006. – Режим доступу: <http://www.km.ru/magazin/view.asp?id=F5F580B03F844EADA4577B7F30C206002>. Качан О. Особливості та виклики сучасних міграційних процесів до Західної Європи / Олег Качан // Наукові обрії – 2010: Збірник матеріалів всеукраїнської науково-практичної конференції. – Миколаїв, НУК, 2010. – 64 с.
2. Рзаев В. Этнический лоббизм: танцы на льду / Валех Рзаев // PRonline. – 2001. – Режим доступу: <http://old.pronline.ru/showarticle.php?ID=37?intRec=10>
3. Cameron D. The challenges of a growing population / David Cameron. – 2007. – Режим доступу http://www.conservatives.com/News/Speeches/2007/10/David_Cameron_The_challenges_of_a_growing_population.aspx
4. Citrin J., Lerman A., Murakami M., Pearson K. Testing Huntington: Is Hispanic Immigration a Threat to American Identity? / Jack Citrin, Amy Lerman, Michael Murakami, and Kathryn Pearson. // Perspectives on Politics. – 2007. – Vol. 5/No. 1. – P. 31-48.
5. Collacott M., Moens A. Rights versus risks / Martin Collacott, Alexander Moens // Fraser Forum. – 2008. – No 5. – P. 6-8.
6. Erdogan I. Migration: As a Threat to Security? / Ibrahim Erdogan. – 2009. – Режим доступу: <http://www.turkishweekly.net/columnist/3108/migration-as-a-threat-to-security.html>
7. Eylemer S., Şemşit S. Migration-Security Nexus in the Euro-Mediterranean Relations / Sedef Eylemer, Sühal Şemşit // Perceptions. – 2007. – Vol. XII. – P. 49-70.
8. Franzblau K. Immigration's Impact on U.S. National Security and Foreign Policy / Kenneth J. Franzblau. – 1997. – Режим доступу: <http://www.utexas.edu/lbj/uscir/respapers/ii-oct97.pdf>
9. Global strategic assessment 2009 : America's security role in a changing world / edited by Patrick M. Cronin. – Washington, D.C.: National Defense University Press, 2009. – 510 p.
10. Global: Migrants, Remittances // Migration News. – 2010. – Vol. 17, No 2. – Режим доступу: http://migration.ucdavis.edu/mn/more.php?id=3605_0_5_0
11. Interview with David Haglund, professor of Political Studies at Queen's University. – 2008. – Режим доступу: <http://www.dfait-maeci.gc.ca/cip-pic/discussions/geopolitics-geopolitique/video/haglund.aspx>
12. Lau M. Zuwanderung – Abrechnung mit einem Mythos / Mariam Lau. – 2009 // <http://www.welt.de/politik/deutschland/article4500301/Zuwanderung-Abrechnung-mit-einem-Mythos.html>
13. Lohrmann R. Migrants, Refugees and Insecurity. Current Threats to Peace? / Reinhard Lohrmann // International Migration. – 2000. – Vol. 38, No. 4. – P. 3-22.
14. Mansur S. Mass migration creates conflicts. The link between immigration and terrorism / Salim Mansur // Fraser Forum. – 2008. – No 5. – P. 15-16.
15. Michaels A. Muslim Europe: the demographic time bomb transforming our continent / Adrian Michaels. – 2009. – Режим доступу: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/5994047/Muslim-Europe-the-demographic-time-bomb-transforming-our-continent.html>
16. Moens A., Collacott M. Immigration, National Security, and Canadian-American Relations / Alexander Moens, Martin Collacott // Fraser Forum. – 2007. – Dec. 2007 – Jan. 2008. – P.20-22.
17. Newhouse J. Diplomacy, Inc. The Influence of Lobbies on U.S. Foreign Policy / John Newhouse // Foreign Affairs. – May/June 2009. – Режим доступу: <http://www.foreignaffairs.com/articles/64941/john-newhouse/diplomacy-inc>
18. Sciubba J. The defense implications of demographic trends / Jennifer Sciubba // Joint Force Quarterly. – 2008. – Issue 48. – P. 121-128.
19. Singh P. The Strategic Aspect of Migration from China's North-East to Russia's Far East / Prashant Kumar Singh. – 2009. – Режим доступу: http://www.idsa.in/strategiccomments/TheStrategicAspectofMigrationfromChinaNorthEasttoRussiaFarEast_PKSingh_230709
20. Stivachtis Y. International Migration and the Politics of Identity and Security / Yannis Stivachtis // Journal of Humanities & Social Sciences. – 2008. – Vol. 2, Issue 1. – P. 85-108.

SUMMARY

Kachan O. GEOPOLITICAL AND SECURITY CONSEQUENCES OF INTERNATIONAL MIGRATION

The influence of international migration upon national security of the states is analyzed. The role of migration processes in the change of foreign policy of the states is investigated.